ምዕራፍ ዘጠኝ

የቁጠባ ባህል

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ***ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቂ፤***

- የቁጠባን ምንነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- የቁጠባ'ን ባህል ማዳበር እራስን ለመቻል እንደሚያገለግል ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- በአከባቢያችሁ የቁጠባ ባህልን ማዳበር ለምን እንደሚያስፈልግ ትገነዘባለህ /ትገነዘቢያለሽ።

9.1 ቁጠባ

9.1.1 የቁጠባ ምንነት

ሥዕል 9.1 ቁጠባን አለማወቅ

ሥዕል 9.2 የክፍል ውስጥ መገልገያ መሣሪያዎችን በአግባቡ አለመጠቀም ቁጠባን ይፃረራል

- *ሁለቱ ፎቶግራፎች የሚያስተላልፉት መልእክት ምንድን ነው?*

ቁጠባ ማለት ከሚገኝ ገቢ በአግባቡ ለሚያስፈ ልግ ወጪ ተጠቅሞ የተወሰነውን ለወደፊት ጠቀሜታ እንዲሆን ጥሪት ማስቀመጥ ማለት ነው:: ይህም ቁጠባ አላስፈላጊ ከሆኑ ወጪዎች መታቀብን ያመለክታል:: ቁጠባ ማለት ዛሬን እየተቸገሩ ለነገ ማሰብ አይደለም:: ቁጠባ ከምና ገኘው ገቢ የሚያስፈልገንን ተጠቅመን የተወሰ ነውን ደግሞ ማስቀመጥ ማለት ነው::

ቁጠባ ሌላም ገጽታ አለው:: የምንገለገልባቸው ቁሳቁሶች እንዳይጐዱ በአግባቡ መያዝና ለረጅም ጊዜ ግልጋሎት መጠቀም ማለት ነው:: ለምሳሌ የመማሪያ መጻሕፍቶቻችንን በአግባቡ መጠቀ ምና በንጽህና መያዝ፣ የመማሪያ ክፍሎቻችን፣ ወንበሮቻችንና ጠረጴዛዎቻችንን ጉዳት እንዳይደ ርስባቸው በጥንቃቄ መያዝና መጠቀም ይኖርብ ናል::

የቁጠባ መጠን በየሰው አቅም ይወሰናል:: ለምሳሌ አንድ ጫማ አሳማሪ እቁብ ቢጥል በሳምንት የሚ ጠበቅበት ክፍያ አስር ብር ብቻ ሊሆን ይችላል:: በአንጻሩም አንድ ባለታክሲ በሳምንት አንድ መቶ ብር ሊጥል ይችላል:: የቁጠባ መጠን ከሚገኝ የገቢ መጠን ጋር የተያያዘ ነው::

መልመጃ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. ቁጠባ ማለት ምን ማለት ነው፣
2. የሚቆጠብ ገንዘብ ለምን ለምን እንደሚጠቅም በአካባቢያችሁ ከሚኖሩ ሰዎች ወይም ከቤተሰቦቻችሁ በመጠየቅ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አስረዱ::
3. አንድን ተማሪና አንድን ገበሬ በመውሰድ ሁለቱ እንዴት ቆጣቢ ሊሆኑ እንደሚችሉ ተወያዩ::

9.1.2 የቁጠባ ዓላማዎች

9.1.2.1 የሌሎች ጥገኛ አለመሆን

- ጥገኝነት ሲባል ሰምታችሁ ታውቃላችሁ ? ምን ማለት ይመስላችኋል?

አቶ ሳሙኤል እና ወ/ሮ ብርቱካን፤

አቶ ሳሙኤል ሳዴቦ የተወለደው በደቡብ ኢትዮጵያ አረካ ከተማ ነው:: በልጅነቱ በወገቡ ላይ በደረሰበት አደጋ ምክንያት አካል ጉዳተኛ ሆኗል:: ይሁን እንጂ ወላጆቹ ትምህርት ቤት አስገብተው አስተምረውታል:: አስር ዓመት ሲያልፈው ችግረኛ ወላጆቹን ለማገዝ በትርፍ ሰዓቱ የሊስትሮ ሥራ መሥራት ጀመረ:: ከዚያ ተነስቶ በጥቃቅን ሸቀጦች ንግድ ሥራ ተሰማራ:: ሃያ ዓመት ሲያልፈው ከወ/ሮ ብርቱካን ጋር ተጋቡና ሁለት ልጆችን ወለዱ:: በአንድ ወቅት አቶ ሳሙኤል ይሰራ የነበረው የኮንትሮባንድ ንግድ ኪሳራ አደረሰበትና ድህነት ላይ ወደቁ::

በዚህ ጊዜ አቶ ሳሙዔልና ባለቤቱ ወ/ሮ ብርቱካን የነበሯቸውን የጣት ቀለበቶች ሸጡና እንደገና በሙዝ ንግድ ተሰማሩ:: አቶ ሳሙኤል አንድ ሳጥን ሙዝ እየገዛ ሲቸረችር ቀስ በቀስ የሚሸጠው የሙዝ ሣጥን ቁጥር ጨመረ::

አቶ ሳሙዔልና ወ/ሮ ብርቱካን ዛሬ ባላቸው የኑሮ ደረጃ ልጆቻቸውን ጥሩ ትምህርት ቤት ያስተምራሉ:: ደህና መኖሪያ ቤት ተከራይተው ይኖራሉ:: ከዚህ ባሻገር ከሚሠሩት ሥራ ከሚያገኙት ገቢ ላይ ለሚያስፈልጋቸው ወጪ ከሚጠቀሙበት በተጨማሪ እቁብም ይጥላሉ::

ድህነትን በሥራ ወዳድነታቸው ያሸነፉት አቶ ሳሙኤልና ወ/ሮ ብርቱካን ስለወደፊቱ ሲያስቡ ከሚቀጥለው ዓመት ጀምሮ ወ/ሮ ብርቱካን ወደ ትምህርት ቤት እንድትሄድ አቅደዋል:: ንግዳቸውንም የበለጠ ለማስፋፋት እየጣሩ ነው::

(ምንጭ ለዚህ መጽሀፍ እንዲስማማ ተደርጎ በአጭሩ ከጦማር ጋዜጣ ሰኔ 1996 እትም ከገጽ 10 የተወሰደ)

ሥዕል 9.3 አቶ ሣሙኤልና ቤተሰቡ

መልመጃ 2

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ከአቶ ሳሙዔልና ከባለቤቱ ከወ/ሮ ብርቱካን ሕይወት ምን ተማራችሁ?
2. በአካባቢያችሁ ከትንሽ ደረጃ ተነስተው ሀብታም የሆኑ ሰዎችን ታሪክ በአጭሩ በመጻፍ በክፍል ውስጥ በንባብ አሰሙ::
3. ያገኛችሁትን ታሪክ በክፍል ውስጥ ካቀረባችሁ በኋላ ያላችሁን አስተያየት በመያዝ ሌሎች ተማሪዎች ካቀረቧቸው ባለታሪኮች የእናንተ ባለ ታሪክ በምን እንደሚለይ በጽሁፍ አቅርቡ::

ቁጠባ ራሳችንን መቻል አቅቶን የሌሎች ጥገኛ እንዳንሆን ያስችለናል:: በአቅማችን ልክ እየኖርን ያለንን በቁጠባ በመጠቀም ለወደፊት ኑሯችን ካላሰብን በቀር ራሳችንን ችለን መኖር ስለሚያቅተን የሌሎች ጥገኛ እንሆናለን:: ስለዚህ በዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ ያለን ብንሆን እንኳን የአቅማችንን ያህል መቆጠብን መልመድ ያስፈልገናል፡፡

9.1.2.2 ወደፊት ሲመጣ የሚችልን ችግር ስመቋቋም፣

ሥዕል 9.4 ልጄን በምን ላሳክም?

ሥዕል 9.5 በቆጠብነው ገንዘብ ምን እንግዛ?

- ከዚህ በላይ ካሉት ሥዕሎች የተገነዘባችሁትን ግለጹ፡፡

ኋላ ከመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ

አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ከመምህርነት ሙያ ቸው ጡረታ በወጡበት ዓመት በተለይ ኮሌጅ የሚማሩት ሁለቱ ልጆቻቸው ዳንኤልና ብሌን ትልቅ ሥጋት ላይ ወድቀው ነበር፡፡ ምክንያቱም ወላጆቻቸው ጡረታ ከወጡ የሚያገኙት የወር ገቢ ስለሚቀንስ በትምህርታቸው ላይ ችግር የሚ ፈጠር መስሏቸው ነበር፡፡

ይልቁንም ትምህርታቸውን ሳይጨርሱ "ገንዘብ የምታገኙበትን መንገድ መፈለግ ይኖርባችኋል" የሚባሉ መስሏቸው በርካታ ሰዓቶችን በመነጋገር አሳልፈዋል፡፡

አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ግን የልጆቻቸውን ሥጋት በመረዳታቸው ውይይት ለማድረግ ጊዜው አሁን መሆን እንዳለበት ወሰኑ፡፡ ሁለቱም ለረጅም ዘመን ጠብቀው ስላቆዩት ቁምነገር ለልጆቻቸው ለመግልጽና የቤታቸው የኑሮ ልምድ በነበረበት ሁኔታ እንደሚቀጥል መንገር እንዳለባቸው ተስማሙ፡፡

አንድ እሁድ ቀን ከሰዓት በኋላ የቤተሰቡ አባላት በአንድ ጠረጴዛ ዙሪያ ተሰባሰቡ፡፡ አቶ ሙላቱና ወ/ሮ ሂሩት ሁለት የተለያዩ የባንክ የቁጠባ ደብተሮች ይዘው ቀረቡ፡፡ ደብተሮቹ የተለያየ የገንዘብ መጠን ይገልጹ ነበር፡፡ ይህ የገንዘብ መጠን ሁለቱ ታታሪ ወላጆች በየጊዜው ቤተ ሰባቸውን ከሚያስተዳድሩበት ገቢ እየቆጠቡ መጥፎ አጋጣሚ ቢፈጠር፣ በቤተሰቡ ላይ አደጋ ቢደርስ፣ ችግር ላይ እንዳይወድቁ እንዲሁም የልጆቻቸውን ትምህርት ዳር ለማድረስ እንዲያ ስችላቸው ነው ያጠራቀሙት፡፡

ይህንኑ ለልጆቻቸው እንደዚህ በማለት አስረዷ ቸው፡፡ «ያማራችሁን ሁሉ ስትጠይቁን፣ ሌሎች ልጆች የተደረገላቸውን ሁሉ እንድናደርግላችሁ ስትጠይቁን ሳንፈጽምላችሁ የኖርነው፣ ሰው እን ደቤቱ እንደሚኖር ልናስተምራችሁ፣ እኛ ጡረታ ስንወጣም ችግር ላይ እንዳትወድቁ ስላሰብን ነው፡፡ አሁን ሁላችንም ሳንሳቀቅ እንደተለመደው ኑሯችንን እንቀጥላለን፡፡ በጡረታ ላይ ስላለን የምናገኘው ደመወዝ ቀድሞ ከምናገኘው ያነሰ መሆኑን ሁላችሁም መረዳት አለባችሁ፡፡ ነገር ግን ከነበረን ላይ ቆጥበን ያስቀመጥነው ገንዘብ በዚህ ጊዜ ይጠቅመናል፡፡ እና ንተም ትምህርታ ችሁን ጨርሳችሁ እራሳችሁን ስትችሉ ፈጽሞ ከችግር ሀሳብ ነጻ እንሆናለን፡፡»

ዳንኤልና ብሌን እርስ በርሳቸው በመተያ የት ተነስተው የወላጆቻቸውን አንገት አቅፈው ሳሟቸው፡፡ ሁለቱን ታናናሾቻቸውንም ስለቁጠባ ጠቀሜታ እነርሱም እንደሚያስተምሯቸው ነግ ረው እለቱን የደስታ እለት አድርገውት አመሹ፡፡

መልመጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መለሱ።

1. ብሌን እና ዳንኤል ከዚህ በኋላ ምን የሚያደርጉ ይመስላችኋል?
2. ሁለቱ ወላጆች ከዚህ በኋላ ስለቁጠባ ማሰብ ይኖርባቸዋል ወይስ አይኖርባቸውም? በቡድን ተወያዩ።

ቁጠባ ወደፊት ሳይታሰብ ሊያጋጥም የሚችልን ችግር ለመቋቋም እንዲቻል መጠባበቂያ ገንዘብ ወይም ንብረት ማስቀመጥ ማለት መሆኑን ቀደም ሲል ተረድታችኋል። ያልታሰቡ የወደፊት አጋጣሚዎች ህመምና አደጋ ናቸው። በአንድ ሰው ላይ እነዚህ አጋጣሚዎች ሲደርሱ ለህክምና የሚሆን ወጪ የሚወሰደው ቀደም ሲል ከተጠራቀመ ገንዘብ ነው።

የቁጠባ አስፈላጊነት ለችግር ጊዜ ብቻ አይደለም። ሰዎች ሁሉ በወደፊት ሕይወታቸው ሊያሳኩዋቸው የሚሹዋቸው ግቦች ይኖሯቸዋል። ለምሳሌ ትምህርት ለመማር፣ ሥልጠና ለማግኘት፣ ልጆችን በአግባቡ ለማስተማር፣ ሠርግ፣ ልደት፣ ማህበር፣ የትምህርት ምረቃ ለማዘጋጀት የሚሆን ገንዘብ ያስፈልጋል።

ነገር ግን እነዚህ የተጠቀሱት ግላዊና ማሕበራዊ እቅዶች ከአቅም በላይ ሊሆኑና ሊቀሩ የሚችሉ ናቸው። ለምሳሌ ልደትን ያለድግስ ከጓደኞችና ከቤተሰብ ጋር አስቦ ማሳለፍ ይቻላል። ሠርግ ለመደገስ ገንዘብ ከሌለ ሥርዓቱን ብቻ ፈጽሞ ጋብቻን ማክበር ይቻላል። አደጋና ህመም ግን በማንኛውም ሰው ላይ ሊያጋጥሙ የሚችሉ በመሆናቸው ሁልጊዜ ዝግጁ ሆኖ መቀመጥ ይገባል። ስለሆነም በየትኛውም መንገድ ቢሆን የቁጠባ ባህል ማዳበር ተገቢ ነው።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ሰዎች ያላቸውን ገቢ እየቆጠቡ ማስቀመጣቸው ለምን ይረዳቸዋል?
2. በቤተሰባችሁ ውስጥ የሚከበሩ በዓላትና የሚደረጉ ዝግጅቶች በዓመት ውስጥ ምን ያህል ናቸው? መልሱን ከቤተሰብ ኃላፊዎች ጠይቃችሁ ተረዱ።

3. በተራ ቁጥር 2 ለተጠቀሰው ጥያቄ ለምታገኙት መልስ የሚወጡ ወጪዎች ምን ያህል እንደሆኑ በመመዝገብ ለክፍል ውይይት አቅርቡ።

9.2 በእቅድና በአቅም ልክ መመራት፤

9.2.1 በዕቅድና በአቅም ልክ የመመራት ምንነት፣

"ሰው እንደቤቱ እንጂ እንደጎረቤቱ አይኖርም!"

- ከዚህ አባባል የተረዳችሁትን ግለጹ፡፡

ሠርግና ምላሽ፤

አቶ ፋሲል ታሪክነህ የስድስት ልጆች አባት ናቸው። የሚኖሩት ከአዲስ አበባ 80 ኪሎ ሜትር ርቃ በምትገኝ መንደር ነው። ሰሞኑን ከመጀመሪያ ልጃቸው ጋር የከረረ ፀብ የፈጠሩበት አጋጣሚ የተከሰተው ልክ የዛሬ ዓመት ነበር፡፡ አዲስ አበባ የሚኖረውና ከዩኒቨርሲቲ የተመረቀው ልጃቸው ዳዊት ሥራ ከያዘ ሦሥት ዓመት ሆኖታል።

ይሁን እንጂ ከእርሱ ጋር ተመሳሳይ ፍላጎትና ዓላማ ከአላት ሶስና ጋር ጋብቻውን የፈፀመው ባለፈው ግንቦት ወር ላይ ነው፡፡ ሁለቱም ወጣቶች ለወላጆቻቸው ይህንኑ እቅዳቸውን ባሳወቁ ጊዜ የሠርጋቸውን ድግስ በሚመለከት ብዙ ክር ክር ገጥሟቸዋል።

ሆኖም በሠርጋቸው እለት ዘመዶቻቸውና የሚወዷቸው ጓደኞቻቸው ብቻ በሚገኙበት ለማክበር ወስነው ዝግጅታቸው ተጠናቋል። በእቅዳቸው መሠረት ጋብቻቸውን ፈጽመዋል፡፡

በዚህም አቶ ፋሲል ቅር ቢሰኙም ልጃቸው ራሱን ችሎ የሚኖርና ከአጠገባቸው ስለራቀ ሊያስገድዱት ስላልቻሉ ዝም ብለውታል። ነገር ግን በራሳቸው በኩል መልስ ሊጠሩትና ወዳጅ ዘመዶቻቸውን በመልስ ሰበብ ደግሰው ሊያበሉ ወገባቸውን ታጥቀው ተነሱ፡፡

©MoE Ethiopia Not to be republished

በዚህ ጊዜ ለድግስ ወጪ ተጨማሪ ገንዘብ ቢጠይቁት ልጃቸው ዳዊት ይህን ማድረግ ከአቅሙ ጋር ስለማይሄድ ሀሳባቸውን እንደማይ ቀበለው ይቅርታ በመጠየቅ ጭምር አስረድቷቸዋል:: ለአቶ ፋሲል ይህ ሁለተኛ ጥፋት ነው:: ስለ ሆነም እርሱ ያላቸውን ቸል በማለት ለድግሳቸው ቆርጠው ተነሱ::

ከአንድ ጎረቤታቸው ተማጽነው ገንዘብ ተበደሩ:: ይህም በቂ አልመሰላቸውም:: የሰፈራቸው እድር ገንዘብ ሰብሳቢ ከሆኑት ከአቶ በድሩ ደግሞ እንደምንም አግባብተውና በሁለት ወር ውስጥ ሊመልሱ ቃል ገብተው ተጨማሪ ገንዘብ ተበደሩ:: ለክረምት መውጫ ተብሎና ለዘር ከተቀመጠው የጎተራ እህል ደግሞ አራት ኩንታል አውጥተው ተጠቀሙበት:

ሥዕል 9.6. የተንዛዛ ድግስ የቁጠባ ባህልን ይጎዳል

ዝግጅቱ ተጠናቆ ሲያበቃ በሐምሌ ወር ላይ ድል ያለድግስ ደግሰው ልጃቸውን ከአዲስ አበባ መልስ ጠሩ:: የሚኮሩበት ልጃቸው ከፈለገ 50 ያህል እንግዶችን ይዞ እንዲመጣ አሳሰቡት:: ለእርሳቸው ደግሞ ብዙ ዓመታት ከኖሩበት መንደር በርካታ ክፉና በጎ አብረዋቸው ያሳለፉ ሰዎች ጠርተው ግብዣው ተከናወነ::

ዳዊት በአባቱ ድርጊት ሥጋት ገብቶታል:: ብዙ ጥሪት ሳያባክኑ እዳ ውስጥም ሳይዘፈቁ መደገስ እንደሚገባቸው ቢነግራቸውም አንድ ጊዜ የወሰኑትና ከእርሱ ወግ የበለጠ የሚመኙት እንደሌለ መለሱለት:: አባቱን ሀሳባቸውን ለማስቀየር አልቻለም:: ነገር ግን አንድ ጊዜ ወጪ አውጥተው ስለደገሱ ቢቀር የሚሰማቸውን ሀዘን በማሰብ ስድስት ሚዜዎቻቸውን ብቻ አስከትለው ከሶስና ጋር ተገኙ::

አባቱ በዚህ በጣም አዘኑ:: እርሱና ሶስና በአዲስ ዓመት ያቀዱት የራሳቸው እቅድ ደግሞ ነበራቸው:: ለዚህም በአቅም ልክ መኖርን መልመድና ቅድሚያ ለኑሯቸው መሠረት መጣል እንዳለባቸው ተስማምተዋል:: ይሁን እንጂ የዳዊት ዕቅድና የአባቱ ድርጊት ያልተጣጣሙ በመሆናቸው ለግጭት ዳርጓቸዋል:: በአዲሱ ዓመት ለታናናሾቹ የትምህርት ቤት ክፍያ ለሠርጋቸው ድግስ ወጪ የገቡትን ዕዳ ለመክፈል እንዲሁም ለዘር መግዣ ገንዘብ እንዲሰጣቸው በጠየቁት ጊዜ ሊረዳቸው አልቻለምና የፀባቸው መነሻም ይሔው ነው::

መልመጃ 5

ከላይ በቀረበው ምንባብ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

?

1. **አቶ ፋሲል የልጃቸውን መልስ የደገሱበትን ወጪ ያገኙት ከየት ነው?**
2. **ዳዊት በአባቱ ድርጊት ያልተደሰተው ለምንድነው?**
3. **አቶ ፋሲል በአቅም ልክ እንዳይኖሩ እንዳያስቡ ያደረጋቸው ምንድነው?**

የሰዎች የኑሮና የሀብት ደረጃ የተለያየ ነው:: ስለሆነም ሁሉም ሰው በአቅሙ ልክ መመራት አለበት:: በአቅም ልክ መመራት ማለት አንድ ሰው በራሱ የኑሮ ደረጃ ወይም የሀብት መጠን ማድረግ የማይችለውንና የማይገባውን ነገር አለማድረግ ማለት ነው::

ሰዎች በአቅማቸው ልክ መመራት ካልቻሉ ችግር ውስጥ ይወድቃሉ:: ስለሆነም ለማንም ሰው የዚህ ዓይነት ችግር እንዳይገጥመው በዕቅድና በአቅም ልክ መመራት ይገባል::

የቁጠባ ባህል ሲኖረን ግን አቅማችንን አይተን ወጪዎቻችንን ባለን አቅም ልክ መጥነን እናወጣለን:: የቁጠባ ባህል ሲኖረን ኑሯችንን የምንመራውና ወጪ የምናወጣው ራሳችንን

ከሌሎች ጋር በማወዳደር ሳይሆን በራሳችን አቅም ልክ ይሆናል፡፡

በአቅማችን ስንኖር ዛሬ ኖረን ነገ እንዳንቸገር ያደርገናል፡፡ በአቅም ልክ የመመራት ምስጢሩ ያለው በእቅድ መመራት ላይ ነው፡፡ እቅድ የምንፈልገውን ዓላማ ለማሳካት ወሳኝ ነው፡፡

መልመጃ 6

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1. በአቅም ልክ የመመራት ምን ጠቀሜታ አለው?
2. በአካባቢያችሁ ኑራቸውን በዕቅድ የሚመሩ ሰዎች ካሉ በኑራቸው ላይ ምን ለውጥ እንዳሳዩ በመጠየቅ በፅሑፍ አቅረባችሁ ተወያዩበት።

9.2.2 በእቅድና በአቅም ልክ መኖር

- በእቅድና በአቅም ልክ መኖር ማለት ምን ማለት ነው?

አበበና ሂሩት

አበበና ሂሩት በአንድ ክፍል ውስጥ ይማራሉ፡፡ በዓመቱ መጨረሻ በትምህርት ቤታቸው ውስጥ የወላጆች ቀን ይከበራል፡፡ ለዚህ በዓል የትምህርት ቤታቸው ተማሪዎች ዝግጅት እንዲያደርጉ ተጠይቀዋል፡፡ ይህ ጥያቄ ማስታወቂያ ሰሌዳ ላይ ተማሪዎች እንዲመለከቱት ተለጥፎላቸዋል፡፡

አበበ ማስታወቂያውን ተመልክቶ ወደ ጓደኞቹ ተቀላቀለ፡፡ ነገር ግን ስለዚህ ጉዳይ አንዳቸውም አንስተው አልተነጋገሩም፡፡ ሂሩት ደግሞ ማስታወቂያውን አንብባ የተረዳችውን እያብሰለሰለች ወደቤቷ ሄደች፡፡ የወላጆች በዓል የሚከበረው ከአንድ ወር በኋላ እሁድ ቀን ነው፡፡ ሂሩት የሥነጽሁፍ ዝጅግት ላይ ለመወዳደር ፈልጋለች፡፡

የወላጆች ቀን በተከበረ በሳምንቱ የሴሚስተር አጋማሽ ፈተና ይሰጣል፡፡ ዘወትር ቅዳሜ አያቷ ቤት እየሄደች አያቷን ትጠይቃለች፡፡ ስለዚህ ከወዲሁ ጊዜዋን በአግባቡ ተጠቅማ ዓላማዋን ለማሳከት ማቀድ ያስፈልጋታል፡፡ ግጥም ለመጻፍ ጊዜ ያስፈልጋታል፡፡ በእርሷ እድሜ የሚገኙ ልጆች የጻፏቸውን ወይም የአዋቂዎችን ግጥሞች ማንበብ ይኖርባታል፡፡ ስለሆነም በሚቀጥለው ቅዳሜ አያቷ ቤት ስትሄድ አጎቷን መጻህፍት እንዲፈልግላት ተጠይቀዋለች፡፡

ቤተመጻህፍት ገብታ ጋዜጦችን ማንበብ አስባለች፡፡ ለዚህም ቀድማ ትምህርት ቤት መድረስና ዘግይታ መውጣት ይኖርባታል፡፡ ይህንኑ ሃሳቧን ለወላጆቿ አስረዳቻቸው፡፡ እነርሱም አበረታቷት፡፡ ጊዜዋን በአግባቡ እንደምትጠቀም ስለሚያውቁ አበበ ያለምክንያት ወደ ትምህርት ቤት እንደምትሄድ የነገራቸውን አልተቀበሉትም፡፡

ሂሩት በትምህርትና ከዚህ ጋር በተያያዙ እንቅስቃሴዎች ከአበበ እንደምትበልጥ ያውቃሉ፡፡ ለዚህም ማስረጃው የሁለት ዓመት ታላቋ የሆነው አበበ ሁለት ጊዜ ፈተና ወድቆ በክፍል ደረጃ እርሷ መብለጧ ነው፡፡ አባቷ ከምታነባቸው መጻሕፍት ፍሬ ሃሳቦች የምትይዝበት የተለየ የማስታወሻ ደብተር እንደሚያስፈልጋትና ይህንኑም እንደሚያሟሉላት ነግረዋታል፡፡

መልመጃ 7

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1. ሂሩት እቅድ ማውጣት ያስፈለጋት ለምንድነው? ምን ምን ተግባራት ይጠበቁባታል?
2. አበበ በትምህርት ቤቱ የማስታወቂያ ሰሌዳ ላይ ለተለጠፈው መልእክት ትኩረት አለመስጠቱ ምንን ያመለክታል?

እቅድ ጊዜን ቅድሚያ ማግኘት የሚገባቸውን ተግባራት በቅድሚያ ለመፈጸም፣ ገንዘብን ደግሞ አስፈላጊ ለሆኑ ጉዳዮቻችን በአግባቡ ማዋል የሚያስችለን መንገድ ነው፡፡ እቅድ በገንዘብ አወጣጥም ሆነ በጊዜ አጠቃቀም ቅድሚያ የሚሰጠውን ቅድሚያ ከማይሰጠው ለመለየት ይረዳል፡፡ በእቅድ መኖር ከችግር እንዲሁም ከውጥረት ለመውጣት መሠረታዊ ጉዳይ ነው፡፡

መልመጃ 8

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ፡፡

1. እቅድ ማለት ምን ማለት ነው?
2. በአቅም ልክ መኖር ማለትና ከአቅም በላይ መኖር ልዩነታቸው ምን እንደሆነ በአካባቢያችሁ ከሚኖሩ አርአያ ከሆኑ ሰው በመጠየቅ ለክፍል ውይይት አቅርቡ፡፡

9.3 በቤተሰብ ውስጥ ቁጠባን የሚጻረሩ ተግባራት፤

- ስለቁጠባ ባገኛችሁት ግንዛቤ መሠረት በቤተሰባችሁ ውስጥ ቁጠባን የሚጻረሩ ተግባራት ምን ምን እንደሆነ ግለጹ፡፡

የቁጠባ ባህላችንን የሚያናጉ በርካታ ሁኔታዎች አሉ፡፡ እነዚህን በሁለት ከፍለን ማየት እንችላለን፡፡ አንደኛው ባህላዊ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ግላዊ ነው፡፡

ባህላዊ የሚባለው በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ የተለመዱ ከሰዎች አክብሮትንና ዝናን ለማግኘት ሲባል የሚደረጉ መስተንግዶዎች ናቸው፡፡ የተንዛዛ የተዝካር፣ የሰደቃ፣ የማህበራት እና የምርቃት ድግስ እንዲሁም ከልክ ያለፈ የበዓል አከባበር ሰዎችን በይሉኝታ ጥሪታቸውን እንዲያሚጥጡ ምክንያቶች ሊሆኑ ይችላሉ፡፡

ለምሳሌ በየባህሉ የአንድ ቤተሰብ አባል በሞት ሲለይ ቋሚዎቹ ቤተሰቦች የዚያን ሰው አርባ፣ ሰማንያ፣ ስድስት ወር፣ ሙት ዓመት በየጊዜው ሥርዓቱ ከሚያዘው ከመጠን በላይ እየደገሱ ሲያበሉ የሚታይበት ባህል አለ፡፡ አንድ የቤተሰብ ኃላፊ ወይም አባወራ ሲሞት በንሮ የተተከሉ የእንሰት ተክሎች የሚነቀሉበት ባህልም አለ፡፡ እነዚህ ተግባራት በጣም ጎጂ ናቸው፡፡

ግላዊ የቁጠባ ባህል እንዳይኖር የሚያደርጉትን ደግሞ እንመልከት፡፡ የመጀመሪያው አቅምን አለማወቅ ነው፡፡ አቅምን አለማወቅ ማለት የገቢ መጠንንና ፍላጎትን አለማመጣጠን ማለት ነው፡፡

ሁለተኛው ሰዎችን ለማስደሰት ሲባል የሚደረግ አቅምን ያላመዛዘነ ወጪ ነው፡፡ በርካታ ሰዎች ራሳቸውን ጎድተው ሰዎችን ማስደሰት የሕይወት ግብ ይመስላቸዋል፡፡ ከራሳቸው ደህንነት በፊት ለሰዎች መኖርን ቅድሚያ ይሰጣሉ፡፡ ለምሳሌ የቤታቸውን ችግር ደብቀው ደግ ለመባል ብቻ እና የሰዎችን ምስጋና ለመቀበል ሲሉ የችግር መውጫቸውን አውጥተው ለሰዎች የሚጋብዙ፣ ስጦታዎችን በውድ ዋጋ ገዝተው የሚያበረክቱ አሉ፡፡ ሌላም ምሳሌ መጥቀስ ይቻላል፡፡ በዝቅተኛም ሆነ በከፍተኛ የትምህርት ደረጃዎች ለተማሪዎች የመመሪቂያ ድግሥ በማዘጋጀት ከሁለት አቅጣጫዎች ችግሮችን የሚፈጥሩም አሉ፡፡

በአንድ በኩል የራሳቸውን ኑሮ ማቃወስ ሲሆን ሌላው ደግሞ ተጋባዦችን ለስጦታ መግዣ እንዲያወጡ ምክንያት ይሆናሉ፡፡ ነገር ግን እነዚህ ተግባራቸው በተቸገሩ ጊዜ ዋስትና አይሆኗቸውም፡፡

ሌላው ግላዊ የሆነው ቁጠባን የሚጻረር ችግር ደባል ሱስ ነው፡፡ ደባል *ሱስ* ማለት የአንድ መጥፎ ድርጊት ወይም ልማድ ተገዢ መሆን ማለት ነው፡፡ ሱስና ***ልማድ*** የሚመሳሰሉ ቢሆንም ልዩነት አላቸው፡፡

የመጠጥ ሱስ አልኮል መጠጥ ካልቀመሱ ተረጋግቶ ሥራን መሥራት አለመቻል ነው፡፡ የቁማር ሱስ ያለጊዜና ያለእቅድ በልዩ ልዩ የቁማር ጨዋታዎች መጠመድና ገንዘብን፣ ጊዜንና አካልን አላግባብ ማባከን ማለት ነው፡፡ እነዚህም ነጥቦች ደባል ሱሶች ይባላሉ፡፡ የመጠጥ፣ የአደገኛ እጾችና የቁማር ሱሰኛ መሆን ኑሮን በእቅድ እንዳይመሩ ያደርጋል፡፡ ይህ ደግሞ የሰዎች ጥገኛ መሆንና በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ ሠላም ማጣትን ያስከትላል፡፡

መልመጃ 9

?

ሠንጠረዥ በደብተራችሁ ላይ በመገልበጥ የተጠቀሱትን ተግባራት አንብባችሁ ሱስ የሚያስከትሉ መሆን አለመሆናቸውን ከጎን ባሉት ክፍት ቦታዎች ላይ በተሰጠው ምሳሌ መሠረት መልሱ::

ተግባራት	መልስ
ምግብ መመገብ	ሱስ ያልሆነ
ጊዜ ሳይወስኑ ካርታ መጫወት	ሱስ የሚያስከትል
አደንዛዥ እጽ መጠቀም	
አዘውትሮ አልኮል መጠጣት	
ቴምብር መሰብሰብ	
ሲጋራ ማጤስ	
ቁማር መጫወት	
እስፖርትን ማዘውተር	

በሠንጠረዡ መሠረት ለሰጣችኋቸው መልሶች ምክንያቶቻችሁን በክፍል ውስጥ ተወያዩበት::

© MoE, FDRE Not to be republished

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ቁጠባ ማለት ከሚኖረን ገቢ ለወቅታዊ ፍጆታ የሚሆነን ተጠቅመን ለወደፊት የሚሆነንን ማስቀመጥ ማለት ነው፡፡ ጥሩ የቁጠባ ባህልን በአቅም ልክ በመኖር ማዳበር ይቻላል፡፡ ቁጠባ ጥሩ ተግባር ሲሆን ተግባራዊ እንዳይሆን የሚጻረሩ ማህበራዊና ግላዊ ሁኔታዎች አሉ፡፡ ለምሳሌ ሠርግና ሌሎች አጋጣሚዎች ከአቅም በላይ በሆነ ወጪ ሲደገሱ በወደፊት ኑሯችን ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ይኖራቸዋል፡፡ ስለዚህ ገቢያችንን በአግባቡ ለሚያስፈልጉን ነገሮች በማከፋፈል መጠቀም ይኖርብናል፡፡ ከሚያስፈልጉን ነገሮች መካከልም ለወደፊት የሚሆን ተቀማጭ መካተት ይኖርበታል፡፡

የቁጠባ ዓላማዎች ብዙ ናቸው፡፡ ሲያጋጥም የሚችልን ችግር ለመቋቋም፣ የሌሎች ጥገኛ ላለመሆን የሚሉት ዋና ዋናዎቹ የቁጠባ ዓላማዎች ናቸው፡፡ ጥሩ የቁጠባ ባህል ማዳበር የሚቻለው በእቅድና በአቅም ልክ መኖር ሲቻል ነው፡፡

በአቅም ልክ መኖር ማለት አንድ ሰው በራሱ የኑሮ ደረጃ ወይም የሀብት መጠን ማድረግ የማይገባውን ነገር አለማድረግ ማለት ነው፡፡ በአቅም ልክ ለመኖር በእቅድ መመራት ወሳኝ ነው፡፡ እቅድ ማለት በጊዜና በገንዘብ አጠቃቀም ቅድሚያ ሊሰጣቸው የሚገባቸውን ለይቶ በቅደም ተከተል ማከናወን ማለት ነው፡፡

አቅምን ከማወቅ ባሻገር በቤተሰብም ውስጥ የቁጠባ ባህልን የሚጻረሩ ግላዊና ባህላዊ ሁኔታዎችን ጠንቅቆ ማወቅ ተገቢ ነው፡፡ ግላዊ የሚባሉት ብኩንነት፣ የአደገኛ እጽ እና የመጠጥ ሱሰኝነት ጥቂቱ ሲሆኑ ባህላዊ የሆኑት ቁጠባን የሚጻረሩ ሁኔታዎች ደግሞ ከልክ በላይ ድግስ፣ ተደጋጋሚ ማህበር እና ከመጠን ያለፈ የክብረ በዓላት ድግስ ናቸው፡፡

የምዕራፉ ቁልፍ ቃላት

ልማድ፣	አንድ ሰው በተደጋጋሚ የሚፈጽመው ተግባር::
ሱስ፣	አስተሳሰብን፣ የሥራ ባህልንና ኑሮን ለሚያናጉ አደገኛ አጾችና ልማዶች ተገዢ መሆን::
እቁብ፡	የተወሰኑ ሰዎች የተወሰነ የገንዘብ መጠን በወር ወይም በሳምንት በማዋጣት እጣ ለሚወጣለት ተረኛ ለመስጠት የሚመሠርቱት ሕብረት።
ጥሪት፣	ለወደፊት ሕይወት መኖሪያ የሚሆን ንብረት::
ጥገኛ፣	አንድ ሰው ሰርቶ መኖር በሚችልበት የአካልና የአእምሮ ብቃት ላይ ሆኖ ራሱን ችሎ መኖር ሳይችል ሲቀር::
ድል ያለ ድግስ፣	በከፍተኛ ደረጃ የተዘጋጀ፣ ሰፊ ድግሥ፣ ምግብና መጠጡ፣ እንዲሁም ተጋባዡ ከመጠን ያለፈ ብዛት ያለው።
መጥነን፣	ወስነን፣ በልክ አድርገን፣ እንዳይበዛም እንዳያንስም አድርገን።

© MoE, FDR Ethiopia
Not to be republished

የምዕራፉ የክለሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. መቆጠብ የሚችሉ ሀብታሞች ብቻ ናቸው።
2. ቁጠባ ማለት ከሚያስፈልግ እለታዊ ወጪ ላይ ቀንሶ ለመጪው ጊዜ ማስቀመጥ ማለት ነው።
3. ቁጠባ የአንድን ወር ገቢ ለአንድ ወር ኑሮ ብቻ ሳይሆን ለመጪው ጊዜም እንዲሆን ማብቃቃት ነው።
4. ቁጠባ ሊታሰብ የሚችለው ከእለት ጠቀሜታችን ወይም ፍጆታችን ሲተርፈን ብቻ ነው።
5. አንድ ቤተሰብ ያለውን በማብቃቃት የሚቆጥበው ለወደፊት ልጆች በማሰብ ብቻ ነው።

II. በ "ለ"ሥር የተዘረዘሩትን በ"ሀ" ሥር ካሉትጋር አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. ድህነት፣	ሀ. የቁጠባ አይነተኛ መርህ።
2. በአቅም መኖር፣	ለ. የተንዛዛ ወይም ከአቅም በላይ መደገስ።
3. ለብክነት የሚዳርግ ባህል፣	መ. መሰረታዊ ፍላጎቶችን ማሟላት አለመቻል።
4. እቅድ፣	ሠ. ጎጂ የዘወትር ተግባር።
5. ሱስ፣	ረ. ቅድሚያ ያለውን ከሌለው መለየት።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. በአቅም ልክ መኖር ማለት፣
   - ሀ. ፍላጎትን በሚያገኙት ገቢ መጠን መወሰን ነው፣
   - ለ. ወደፊት እንደሚያገኙ በመተማመን ተበድሮም ቢሆን የፈለጉትን ማድረግ ነው፣
   - ሐ. ስለነገ አለማሰብ ነው፣
   - መ. ሁሉም መልስ ነው።

2. የቁጠባ ተጻራሪ የሆነው የቱ ነው?
   - ሀ. ያገኙትን ሁሉ ለሌሎች ማካፈል፣
   - ለ. ከሌሎች አገኛለሁ በማለት ያለን መስጠት፣
   - ሐ. ተበድሮ ድል ያለ ድግስ መደገስ፣
   - መ. ሁሉም መልስ ነው።

© MoE, FDR Ethiopia Not to be republished

3. ሱሰኛ መሆን ማለት፤
   ሀ. አንድን ሙያ አጥብቆ መያዝ፣
   ለ. በደባል ሱሶች ቁጥጥር ሥር መዋል፣
   ሐ. ልማዳዊ የሆነ በጎ አሰራርን ማጎልበት፣
   መ. መልሱ አልተሰጠም።
4. ጥገኝነት፤
   ሀ. አብሮ መብላትና መጠጣት፣
   ለ. መተጋገዝ፣
   ሐ. የሌሎችን ምክርና ሐሳብ ማግኘት፣
   መ. የራስን አቅም ሳይጠቀሙ በሌሎች ተጠቃሚ መሆን።
5. እቅድ፤
   ሀ. የቁጠባ መሠረት ነው፣
   ለ. የጉብዝና መሠረት ነው፣
   ሐ. ጊዜ እንዳይባክን ያደርጋል፣
   መ. ሁሉም መልስ ናቸው::

IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ::

1. ሱስን ከሚያስከትሉ ልምዶች መካከል __________ እና________ ይጠቀሳሉ::
2. ለብክነት ከሚዳርጉ ኋላ ቀር ጎጂ ተግባራት መካከል__________እና ________ይጠቀሳሉ::

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ::

1. በአካባቢያችሁ ስንት የድግስ ዓይነቶች አሉ? ሁለቱን ብቻ ጥቀሱ::
2. ቁጠባ ማለት ምን ማለት ነው?
3. በእቅድ መመራት ከሚሰጣቸው ጥቅሞች መካከል ሁለቱን ጥቀሱ::

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be republished